

БОЙКО Г.О.,

асистент, кафедра початкової та дошкільної освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

ЗАСОБИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто засоби фахової підготовки майбутніх вихователів, а також складові фахової підготовки майбутніх вихователів. Розкрито поняття «метод підготовки», «форма підготовки», «педагогічна освіта». Автор характеризує систему фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, їх професійне становлення у вищій школі. Виокремлено форми організації навчання в історичному та сучасному аспектах. Зазначено складові педагогічного процесу (форми і методи фахової підготовки, а також їх класифікація; методи фахової підготовки майбутніх вихователів у проблемно-розвиваючому навчанні). Названо компоненти (одиночні, особливі і загальні), які на методологічному рівні характеризують процес підготовки майбутніх вихователів. Автор звертає увагу на завдання професійної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти, зазначає організаційні форми, в яких здійснюється педагогічна освіта майбутніх педагогів.

Ключові слова: засоби, метод підготовки, форма підготовки, педагогічна освіта.

В статье рассмотрены средства профессиональной подготовки будущих воспитателей, а также её составляющие. Раскрыто понятие «метод подготовки», «форма подготовки», «педагогическое образование». Автор характеризует систему профессиональной подготовки будущих воспитателей учреждений дошкольного образования, их профессиональное становление в высшей школе. Выделены формы организации обучения в историческом и современном аспектах. Указано составляющие педагогического процесса (формы и методы профессиональной подготовки, а также их классификация; методы профессиональной подготовки будущих воспитателей

в проблемно-развивающем обучении). Названы компоненты (единичные, особенные и общие), которые на методологическом уровне характеризуют процесс подготовки будущих воспитателей. Автор обращает внимание на задачи профессиональной подготовки воспитателей учреждений дошкольного образования, отмечает организационные формы, в которых осуществляется педагогическое образование будущих педагогов.

Ключевые слова: средства, метод подготовки, форма подготовки, педагогическое образование.

The article considers the means of professional training of future educators, as well as its components. The concepts of "teaching method", "form of learning", "pedagogical education" are revealed. The author describes the system of professional training of nursery schools educators, their professional development in higher education. The forms of training organization in the historical and contemporary aspects are singled out. The components of the pedagogical process (forms and methods of professional training, as well as their classification, methods of professional training of future educators in problem-developing training) are indicated. The components (singular, special and general ones) are listed; at the methodological level, they characterize the process of teaching future educators. The author draws attention to the tasks of professional training of nursery school teachers, notes the organizational forms in which the pedagogical education of future teachers is carried out.

Key words: means, teaching method, form of learning, pedagogical education.

У зв'язку з інтеграцією системи вітчизняної освіти в європейський і світовий простір, економічні реформи суспільства формулюють низку високих вимог до професійної підготовки майбутніх фахівців різних галузей. Пріоритетними напрямками професійної підготовки фахівців високої кваліфікації є оволодіння необхідними знаннями, вміннями й навичками для подальшої професійної діяльності. Забезпечення якості професійної освіти доцільно пов'язувати як із покращенням технологій навчання й управління, так і з розширенням контактів для оперативного обміну інформацією та людськими ресурсами, що відповідає основним засадам розвитку вищої освіти в контексті сучасних освітніх процесів.

Докорінні зміни в суспільстві створили реальні передумови для демократизації та гуманізації школи. Інтенсивно розробляються нові освітні стратегії,

по іншому розглядаються процеси, що відбуваються сьогодні у педагогічній освіті та практиці, окреслені подальші перспективи розвитку основних напрямів освіти. Джерела механізму саморозвитку дошкільних закладів і початкової школи – неодмінна складова творчості педагогів, їхньої інноваційної діяльності [5, с.3].

Одна з основних вимог до сучасної вищої освіти – формування цілісного уявлення про сучасну людину, людину-професіонала, а також її призначення та роль у суспільстві, замовлення на її освіту, а також очікування від освіти у людини, суспільства. Освіта дедалі більше орієнтується на «вільний розвиток», високу культуру, творчу ініціативу, самостійність, мобільність майбутніх фахівців, що вимагає якісно нового підходу до формування майбутнього фахівця [6, с.303].

Багато праць присвячено питанням професійної підготовки майбутніх педагогів. Наукові роботи зарубіжних (W. Barnett, R. Pianta, S. Ryan, M. Stawiak-Ososi ska, D. Stipek,) та вітчизняних учених (О. Є. Антонової, О. А. Дубасенюк, Л. В. Зданевич, М. П. Лещенко, Ю. В. Косенко, Н. І. Мачинської, І. Ю. Підлипняк, С. О. Сисоевої) доводять, що існують різноманітні проблеми в їх підготовці. Особливу увагу дослідники приділяють теоретико-методичним засадам професійної підготовки майбутнього педагога.

Мета статті є проаналізувати засоби фахової підготовки: форми та методи підготовки, сукупність яких і визначає реалізацію змісту професійної підготовки майбутніх вихователів, що є складовою загального синтетичного поняття «педагогічна освіта».

Педагогічна освіта – це об'єктивно існуючий процес навчання (викладання і учіння), засвоєння майбутнім педагогом професійних знань, вироблення відповідних умінь і навичок; формування у нього позитивних соціальних і пізнавальних потреб самовиховання, самоосвіти, самовдосконалення та самореалізації; досягнення з цією метою єдності педагогічної теорії і шкільної практики, науковості, культуровідповідності, фундаментальності, мобільності знань [6, с.15-16].

Педагог сучасного дошкільного навчального закладу – це фахівець, який прагне до самовдосконалення відповідно до ідей гуманізації виховання, знає і вміє використовувати на практиці досягнення науки, складати власні оригінальні методики навчання дітей, працювати в нових політичних і економічних умовах, здійснювати ефективні форми педагогічної роботи з батьками та громадськістю [8, с.6].

На думку І. Ю. Підлипняк, система фахової підготовки майбутніх вихователів являє собою цілісний комплекс структурних елементів, що перебувають між собою у певних зв'язках і стосунках, взаємодіють один з одним і утворюють цілісну єдність. Автор зазначає, що професійне становлення майбутнього

вихователя в процесі його підготовки у вищій школі передбачає не тільки оволодіння певною сукупністю знань, умінь, навичок, але і його особистісне самовдосконалення, активізація професійної позиції, виховання таких якостей, як комунікативність, тактовність, критичність. Фактором успішності професійної діяльності вихователя є сформованість, цілісність його особистості. Рівень його підготовки до роботи в різновіковій групі визначається сформованістю необхідних знань, умінь і навичок [7, с.3].

З метою конкретизації змісту та виокремлення основних форм та методів фахової підготовки майбутніх вихователів, варто дати визначення таким поняттям як: «форма» та «метод».

Спираючись на дослідження науковців (А. І. Кузьмінського, В. Л. Омеляненко, В. В. Ягупова), О. Б. Ковальчук та С. Я. Когут визначають форму організації навчання, як обмежену в часі і просторі взаємообумовлену діяльність вчителя і учнів. Форму організації навчання автори називають дидактичною категорією, яка означає зовнішній бік організації навчального процесу, що пов'язаний з кількістю учнів, часом і місцем навчання, а також із порядком його здійснення.

Форми організації навчання в історичному аспекті є:

- Індивідуальна
- Групова
- Класно-урочна
- Белл-Ланкастерська
- Кредитно-модульна [3, с.445-446].

Досліджуючи проблему форм фахової підготовки майбутніх дошкільників, ми доводимо, що основою цього педагогічного явища є саме форми організації навчання.

У вищому педагогічному закладі освіти функціонують різноманітні організаційні форми навчання. До них належать:

- лекції (вступна, тематична, оглядова, заключна, проблемна, лекція-візуалізація, лекція удвох, лекція із наперед запланованими помилками, лекція-прес-конференція);
- практичні заняття та лабораторні роботи, практикуми (семінари (про-семінари, власне семінари, спецсемінари);
- індивідуальні заняття;
- консультації;
- самостійна робота студентів під контролем викладача;
- різні види практики [10, с.52-62].

Досліджуючи проблему фахової підготовки майбутніх вихователів, доцільно звернути увагу на методи навчання, які є складовою педагогічного процесу.

Метод – це сукупність певних правил, прийомів, способів, норм пізнання і дій. Він є системою приписів, принципів, вимог, які повинні орієнтувати дослідника у розв'язанні конкретного завдання, досягненні певного результату в тій чи іншій сфері діяльності [4, с.486-487].

Поширеними є класифікації методів навчання за:

- джерелом знань (Д. О. Лордкіпанідзе, Є. А. Голанд, Н. М. Верзілін);
- характером логіки пізнання (І. Я. Лернер, М. М. Скаткін);
- рівнем проблемності засвоєння знань і рівнем учіння (М. І. Махмутов);
- ступенем керування навчальною роботою (П. І. Підкасистий, В. Ф. Паламарчук, В. І. Паламарчук);
- за дидактичними цілями та завданнями (В. О. Онищук) [3, с.437].

Н. П. Волкова класифікує методи навчання на загальні і спеціальні. За іншою класифікацією вона поділяє їх на методи готових знань та дослідницький метод. Залежно від походження інформації автор виділяє: а) словесні, б) наочні, в) практичні методи; від мети: а) методи здобуття нових знань, б) метод формування умінь і навичок, в) метод застосування знань на практиці, г) методи творчої діяльності, д) методи закріплення знань, умінь і навичок, е) методи перевірки і оцінювання знань, умінь і навичок [1, с.276].

У своїх дослідженнях Н. І. Мачинська розглядає методи навчання В. Завіна, як упорядковані способи взаємопов'язаної діяльності викладача і студентів, спрямовані на засвоєння студентами змісту професійної освіти, її цінностей як особистісних, розвиток здатності до дій в умовах, що постійно змінюються [6, с.306].

Реалізації завдання підготовки майбутнього фахівця сприяє впровадження в навчальний процес активних методів навчання (у нашому випадку, це методів фахової підготовки майбутніх вихователів), що знайшли своє відображення у проблемно-розвиваючому навчанні.

Н. П. Волкова зазначає, що проблемно-розвиваюче навчання, це система регулятивних принципів діяльності, цілеспрямованості та проблемності, правил взаємодії викладача та студентів, вибір і вирішення способів та прийомів створення проблемних ситуацій і вирішування навчальних проблем [1].

Метод (від грецького – шлях дослідження чи пізнання), це спосіб організації практичного й теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями розглядуваного об'єкта [2, с.205].

На основі теоретичного аналізу понять «метод підготовки» та «форми підготовки» майбутнього вихователя, пропонуємо власні визначення означених дефініцій.

На основі проведених досліджень, пропонуємо визначення термінів «метод підготовки майбутнього вихователя» і «форма підготовки майбутнього вихователя».

Метод підготовки майбутнього вихователя – це педагогічне явище, в якому взаємопов'язана діяльність викладача та студентів, спрямована на засвоєння студентами системи знань, набуття умінь і навичок, їх професійне становлення, саморозвиток та підготовка до професійної діяльності.

Форма підготовки майбутніх вихователів – це спосіб організації навчальної діяльності, який регулюється певним, наперед визначеним розпорядком; зовнішнє вираження узгодженої діяльності викладача та студентів, що здійснюється у визначеному порядку і в певному режимі.

Важливо розглянути складові без яких неможлива фахова підготовка педагога-дошкільника навіть у системі найбільш ефективного добору форм і методів.

С. О. Сисоева виокремлює важливі завдання професійної підготовки вчителя:

1. Розширення й поглиблення знання в умовах швидкозмінного світу (проявлення якісно нових професійних компетенцій і особистісних якостей та опанування нових технологій і технологічних прийомів, які впливають на якість життя людини, пізнання нею світу, контакти з іншими людьми).
2. Усвідомлення тенденцій розвитку швидкозмінного світу, розуміння потреби змінюватися й сприймати зміни вимагає від учителя готовності до навчання протягом життя.
3. Реалізація ідеї неперервності педагогічної освіти можна за допомогою нових інформаційних технологій.
4. Розвиток творчих якостей вчителя, формування готовності до педагогічної творчості, реалізація потреби вчителя у творчому розвитку, що вимагає впровадження нових форм його професійної підготовки й післядипломної освіти, зокрема проблемно-інформаційних лекцій як важливої складової модульно-рейтингової системи навчання.
5. Розуміння вчителем залежності наслідків педагогічної праці від рівня його майстерності [9, с.61-65].

Таким чином, для успішної педагогічної діяльності педагог повинен бути ерудованим, із сучасним світоглядом, з об'єктивною самооцінкою та певними професійними якостями, мати психолого-педагогічну грамотність, володіти педагогічним тактом. Майбутній вихователь дошкільного навчального закладу має поєднувати сучасні знання, професіоналізм і соціальну активність, володіти комплексом морально-етичних якостей: гуманізмом, високою культурою, ввічливістю, чесністю, вимогливістю [9, с.6].

Н. І. Мачинська зазначає, що педагогічна освіта майбутніх педагогів здійснюється в різних організаційних формах, спрямовується на розвиток суб'єктної сторони особистості фахівця і передбачає: розвиток особистості

педагога, формування почуття професійної ідентичності та професійно-педагогічних цінностей, що визначають професійні обов'язки, готовність до саморозвитку та оволодіння уміннями і знаннями впродовж життя [6].

Дослідження авторських понять професійної підготовки фахівця закладу дошкільної освіти дає можливість констатувати, що дане поняття дослідниками розглядається, як:

- система змістових та організаційних заходів;
- запас знань, досвід, здобутий у процесі навчання, практичної діяльності;
- багатofакторна структура;
- інтегративна цілісність, що характеризується загальними характерними властивостями тощо.

Таким чином, фахова підготовка майбутніх вихователів здійснюється за допомогою умілого поєднання організаційних форм та активних методів навчання. Фахове становлення майбутнього педагога залежить від його самовиховання, творчості, готовності до професійної діяльності, формування трудової та професійної майстерності, розвитку професійної спрямованості.

Майбутній фахівець повинен вміти самовиховуватися та самовдосконалюватися.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр «Академія», 2003. – 576 с. (Альма-матер).
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 206 с.
3. Ковальчук О. Б., Когут С. Я. Основи психології та педагогіки: навч. посібник / Орися Ковальчук, Світлана Когут; [за заг. ред. Л. Ковальчук]. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 624 с.
4. Кремень В. Г. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Литньов В.Є. Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В.Є. Литньова, Н.Є. Колесник. – Житомир: ФОП Левковець, 2012. – [Електронний ресурс] / В. Є. Литньов. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://eprints.zu.edu.ua/17595/> – 456 с.
6. Мачинська Н. І. Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю: монографія / Н. І. Мачинська; за ред. докт. пед. наук, проф., член-кор. НАПН України С. О. Сисоевої. – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – 416 с.

7. Підлипняк І. Ю. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти [Електронний ресурс] / І. Ю. Підлипняк. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2931/1/Pidhotovka%20maibutnikh_vykhovateliv_do_formuvannia_matematychnoi_kompetentsii_doshkilnykiv_zasobamy_informatsiino_komunikatsiinykh_tekhnolohii%20%282%29.pdf – 7 с.
8. Сергеева В. Ф. Технолічний підхід до професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів [Електронний ресурс] / В. Ф. Сергеева. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/5098/1/simulator%20training.pdf> – 13 с.
9. Сисоева С. О. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя / С. Сисоева // Педагогіка і психологія. – № 4. – 2005. – С.60-66.
10. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – Вид. 3-тє, перероб. і доп. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 168 с.

Transliteration of References:

1. Volkova N. P. Pedagogika: Posibny`k dlya studentiv vy`shhy`x navchal`ny`x zakladiv. – K.: Vy`davny`chy`j centr «Akademiya», 2003. – 576 s. (Al`ma-mater).
2. Goncharenko S. U. Ukrayins`ky`j pedagogichny`j slovny`k. – K. : Ly`bid`, 1997. – 206 s.
3. Koval`chuk O. B., Kogut S. Ya. Osnovy` psy`xologiyi ta pedagogiky`: navch. posibny`k / Ory`sya Koval`chuk, Svitlana Kogut; [za zag. red. L. Koval`chuk]. – L`viv : Vy`davny`chy`j centr LNU imeni Ivana Franka, 2009. – 624 s.
4. Kremen` V. G. Ency`klopediya osvity` / Akad. ped. nauk Ukrayiny` ; golovny`j red. V. G. Kremen`. – K. : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
5. Ly`tn`ov V.Ye. Innovacijny`j dosvid pedagogiv doshkil`noyi ta pochatkovoyi osvity` Zhy`tomy`rshhy`ny`: zbirny`k naukovy`chny`x prac` / za zag. red. V.Ye. Ly`tn`ova, N.Ye. Kolesny`k. – Zhy`tomy`r : FOP Levkovec`, 2012. – [Elektronny`j resurs] / V. Ye. Ly`tn`ov. – 2015. – Rezhym`m dostupu do resursu: <http://eprints.zu.edu.ua/17595/> – 456 s.
6. Machy`ns`ka N. I. Pedagogichna osvita magistrantiv vy`shhy`x navchal`ny`x zakladiv nepedagogichnogo profilyu: monografiya / N. I. Machy`ns`ka; za red. dokt. ped. nauk, prof., chlen- kor. NAPN Ukrayiny` S. O. Sy`soyevoyi. – L`viv: L`vDUVS, 2013. – 416 s.
7. Pidly`pnyak I. Yu. Pidgotovka majbutnix faxivciv doshkil`noyi osvity` [Elektronny`j resurs] / I. Yu. Pidly`pnyak. – 2014. – Rezhym`m dostupu do resursu: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2931/1/Pidhotovka%20maibutnikh_vykhovateliv_do_formuvannia_matematychnoi_kompetentsii_doshkilnykiv_zasobamy_informatsiino_komunikatsiinykh_tekhnolohii%20%282%29.pdf

- tekhnologii%20%282%29.pdf – 7 s.
8. Sergeyeva V. F. Tekhnologichny`j pidxid do profesijnoyi pidgotovky` majbutnix vy`xovateliv doshkil`ny`x navchal`ny`x zakladiv [Elektronny`j resurs] / V. F. Sergeyeva. -- 2014. -- Rezhym dostupu do resursu: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/5098/1/simulator%20training.pdf> – 13 s.
 9. Sy`soyeva S. O. Suchasni aspekty` profesijnoyi pidgotovky` vchy`telya / S. Sy`soyeva // Pedagogika i psy`xologiya. --# 4. – 2005. – S.60-66.
 10. Ficzula M. M. Vstup do pedagogichnoyi profesiyi: Navchal`ny`j posibny`k dlya studentiv vy`shhy`x pedagogichny`x zakladiv osvity`. – Vy`d. 3-tye, pererob. i dop. – Ternopil` : Navchal`na kny`ga – Bogdan, 2005. – 168 s.

Means of professional training for the nursery school teacher.

**BOIKO Halyna, Assistant, Department of Primary and Secondary Education and
Preschool Education, Lviv National University named after Ivan Franko,
Lviv, Ukraine
E-mail: boikogal@ukr.net**